

נעם הארץ

בס"ד

ערב שבת קדש פרשת בהעלותך תשע"ז

זוהב הארץ היא טוב – זו תלמודה של א"י
דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות

שהקב"ה מצווה אותנו לעשות דברים, לא בגלל שאחרים רואים אותם ויודעים מה אנו עושים. דווקא הפעולה הסמויה מן העין, זו שאי אפשר לראות אותה, אבל זו הנעשית בכוונה על פי מצוות הקב"ה, היא הגדולה האמיתית. הדלקת הנרות היא פעולה שהופכת חומר לרוח – שמן הופך לאור, מלמטה כלפי מעלה. ואילו תפקידו של הכהן בברכות אותן הוא נושא, לשמש כצינור שמביא ברכה ושפע מלמעלה כלפי מטה. הדלקת הנרות גם מבטאת את האחריות והערבות ההדדית שבעם ישראל. הכהן המזליק יודע שהוא עושה זאת עבור אלה העומדים בחוץ, ואילו העומדים מחוץ להיכל סומכים על הכהן הנמצא בפנים, למרות שהם לא רואים אותו בזמן ההדלקה, שיעשה את הדבר הנכון על פי ציווי ה', ובכך יחבר שמים וארץ. המנורה והדלקתה הפכו אם כן לסמל, ואולי יותר מאשר עצם ההדלקה עצמה. זו הסיבה בגללה נמצא את עיטור המנורה בעולם היהודי בתחומים רבים. על מטבעות שנטבעו, על קירות מערות קבורה וברצפות פסיפס של בתי כנסת. אפילו טיטוס מחריב המקדש בחר לקחת איתו לתהלוכת הנצחון ברומא דווקא את המנורה, המופיעה בשער טיטוס. כנראה, כדי לבטא לא רק את הנצחון במלחמה עם היהודים, אלא את נצחון הרוח ודרך החשיבה הרומית על זו היהודית.

עיטור רצפות פסיפס או קישוטי קיר הוא דבר יקר, בעיקר בעת העתיקה. לכן, נראה כי בחירה בעיטור כלשהו והשקעת זמן וממון כדי להשתמש דווקא בעיטור מסוים, מצביעה על חשיבותו של העיטור וסמליותו. עולם האמנות ניזון מעולם האמונות והדיעות, זו הסיבה בגללה מחקר עולם האמנות תמיד קשור בהבנת החברה וסמליה. המנורה מבטאת נצחיות כפי

פרשתנו פותחת בציווי לאהרן להדליק את המנורה. וַיִּדְבֹר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאִמְרָתְךָ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנְּרֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמְּנֹרֶה יֵאָרוּ שְׂבַעַת הַנְּרֹת: וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מֹול פְּנֵי הַמְּנֹרֶה הַעֲלָה נְרֹתֶיהָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה:

זה עתה הסתיימה פרשת הנשיאים. כל נשיא הביא את קרבנו ואהרן גילה כי הוא איננו שותף לפעילות זו של הנשיאים. חלשה דעתו וסבר כי בגלל התנהגותו שהביאה לעונש לא זכה שבטו להשתתף עם שאר השבטים. וכך אומר המדרש: "ואהרן לא הקריב עם הנשיאים, והיה אומר, אוי לי שמא בשבילי אין הקדוש ברוך הוא מקבל שבטו של לוי". מיד אומר הקב"ה כי מעשהו של אהרן שונה משאר הנשיאים. "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור לו לאהרן אל תתירא, לגדולה מזו אתה מתוקן. לך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות, הקרבנות - כל זמן שבהמ"ק קיים הם נוהגים, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם". (במדבר ובה בהעלותך פרשה טו). הדלקת המנורה היא מעשה חשוב וגדול מהקרבנות הנשיאים. פירושים רבים ניסו להסביר מדוע. רובם הלכו לכיוון של ההבדל בין עשייה חד פעמית כמעשה הנשיאים אל מול הפעילות המתמשכת, היום יומית של מעשה המנורה. ננסה להציע רעיון נוסף. הקרבת הנשיאים היתה מעשה שכולם צפו וראו. המעשה שלהם נודע ברבים. הדלקת המנורה היא טקס אותו לא יכול היהודי הפשוט לראות. הדלקת המנורה נעשית בהיכל בפנים, מקום אליו רק כהנים יכלו להכנס. ואולי דווקא משום כך הפכה לסמל. מצד אחד סמל לך

הדף מוקדש לע"נ אבי מורי יעקב עוזיאל עמיצור ז"ל

שראינו במדרש הפותח. גם כאשר עבודת הקרבנות נגמרת, הדלקת הנרות ומשמעותה לברכה לעולם איננה מסתיימת. כך למשל אנו מוצאים עיטורי מנורות רבות בבית הקברות המרכזי של העם היהודי בתקופת התלמוד בבית שערים. אולי כדי לבטא נצחיות והמשכיות ותקווה לעתיד.

גם רצפות הפסיפס שנתגלו בבתי כנסת עתיקים מגלים לנו את דמות המנורה. אין ספק כי השקעת זמן וממון רב הביאו לכך שדגם המנורה נעשה בצורה מדוייקת, לפחות כפי שהם סברו או ראו במו עיניהם את המנורה. זו הסיבה בגללה קבע הרב אריאל בספרו "מנורת זהב טהור" כי קני המנורה היו מעוגלים ולא כשיטת חב"ד המבוססת על הבנה מסוימת ברמב"ם שקני המנורה היו ישרים. כך גם לגבי בסיס המנורה המופיע בכל המקומות בצורת תלת רגל שבסיס הרגליים הוא ככף רגל אריה. זאת, בניגוד לצורה המופיעה במנורה בשער טיטוס, שנלקחה מאוחר יותר ונקבעה גם כסמל מדינת ישראל.

הבנת הקשר בין עולם האמנות, שבא לידי ביטוי בעיטורים, ועולם האמונות והדיעות בא לידי ביטוי גם בדבר נוסף. המדרש בתארו את הנרות במנורה מספר לנו כי הלהבות במנורה לא התנשאו כלפי מעלה, אולי כדי להדגיש את ענין הצניעות וחוסר הגאווה, אלא דלקו במקביל לגוף המנורה.

למה נאמרה פרשה זו? לפי שהוא אומר 'והעלה את נרותיה והאיר על עבר פניה' (שמות כה לז) שומע אני יהיו כל הנרות דולקים על פני כל המנורה. ת"ל אל מול פני המנורה יאירו, שיהיו נרות מקבילים את המנורה ומנורה את הנרות. הא כיצד? שלשה כלפי מזרח ושלשה כלפי מערב ואחד באמצע (ספרי במדבר בהעלותך פ' פ' ט). כך גם אומרים חז"ל בגמרא: אל מול פני המנורה יאירו

שבעת הנרות - מלמד, שהיו מצדדין פניהם כלפי נר אמצעי. (בבלי מנחות צח:). מדברי חז"ל עולה שהלהבות במנורה פנו לכוון הקנה המרכזי. רש"י בפירושו לפרשתנו מבהיר 'ואירו שבעת הנרות' - ששה שעל ששת הקנים, שלשה המזרחיים פונים למזל האמצעי, הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למזל האמצעי. (רש"י במדבר פרק ח). בהמשך דברי חז"ל עולה כי נר אמצעי פנה לצד מערבי כלומר אל ארון הברית ואל קדש הקדשים. וכך מסכם הרש"י הירש את הנושא: "לפיכך, אם המנורה עמדה בין הצפון לדרום, ופני הנר האמצעי למערב, אל ארון הברית המונח בקודש הקדשים, הרי שלפנינו שילוב סמלים, וזה פתרונו: הרוח שה' נותן לנו ושהמקדש מטפחו אינו אלא אותו רוח המבקש את קירבת ה' בתורתו ובברית שכרת עם ישראל למען תורתו; והרוח הזה יוצר בנו את ההכרה, המעמידה את כל התחום החומרי בסימן ייעודו הרוחני (=הנרות הדרומיים הפונים צפונה), ואת הרצייה והעשייה המוסרית, המגשימה את הרוח בתחום החומרי (= הנרות הצפוניים הפונים דרומה); בשני אלה חוזר הרוח תמיד מחדש אל מקורו במרכז: אל ה', אל תורתו ואל בריתו". (רש"י הירש שמות פרק כה)

עיון במנורה שברצפות הפסיפס, למשל בחמת טבריה, מגלה כי כך בדיוק עשו האמנים את המנורות. שתי מנורות ובהם הלהבות הימניות פונות שמאלה לכוון הקנה המרכזי, והלהבות השמאליות פונות ימינה לכוון הקנה המרכזי. ואילו הלהבות שבקנים המרכזיים פונות אל המרכז בו מעוטר ארון קודש.

הפנים, תמיד למעלה – בהעלותך את הנרות, אך הלהבה, עולם החומר ההופך לרוח תמיד פונה למרכז, מחפש קירבת ה' ומחפש קדש.

בברכת שבת שלום ומבורך

לקבלת הדף במייל מידי שבוע

נא לשלוח פניה <https://lp.vp4.me/fw3x>